

JEGYZŐKÖNYV

Józsa Lajos szobrászművész Mezei Máriát ábrázoló köztéri szobortervének bírálatáról

2017. december 15.

A bírálóbizottság elnöke:

Zsigmond Attila nívódíjas formatervező, a Budapest Galéria volt igazgatója,
egykori országgyűlési képviselő.

A bírálóbizottság tagjai:

Dalotti Tibor, a budakeszi Jobb Kor Polgári Egyesület elnöke;

Dr. Darkó Jenő, a budakeszi Keszi Art Egyesület alelnöke;

Farkas Ádám Kossuth- és Munkácsy Mihály-díjas szobrászművész, a Magyar Képzőművészeti
Egyetem volt rektora;

Gajdó Tamás PhD színháztörténész, az Országos Színháztörténeti Intézet és Múzeum
gyűjteményvezetője, tudományos főmunkatársa;

Kőrösiné Dr. Merkl Hilda irodalomtörténész, tanár, Budakeszi díszpolgára, a Széchenyi Baráti
Kör elnöke;

Takaró Mihály Magyar Örökség díjas, a Magyar Érdemrend Lovagkeresztjével kitüntetett író,
irodalomtörténész, tanár, a Magyar Református Világszövetség főtitkára, a Magyar Református
Egyház zsinatának, ill. elnökségének volt tagja.

Jelen vannak továbbá: *Józsa Lajos* szobrászművész és *Józsa Lajosné*.

Jegyzőkönyvvezetők: *Bakács Edit Bernadett* alpolgármester és *'Sigmund Bertalan*
önkormányzati képviselő.

(Köszöntés, bemutatkozás.)

'Sigmond Bertalan, a Mezei Mária Kulturális Egyesület elnöke bevezetőjében ismertette az egyesület alapszabály szerinti célját: Mezei Mária, Magyarország kiváló és érdemes művésze szellemi és tárgyi hagyatékának gondozása, és emlékét méltóképpen őrző szobor felállítása.

'Sigmond Bertalan:

Annak elbírálására kértük fel a tisztelt zsűritagokat, hogy Józsa Lajos szobrászművész alkotása teljesíti-e a nevezett célt. Mezei Mária színészi pályája mellett irodalmi munkássággal is rendelkezett, és hitvalló református életet élt Budakeszin. Ezért a bírálóbizottságba a képzőművészeti szakma mellett irodalomtörténész és a református egyház vezető testületeiben is elismert tagokat kértem fel, valamint köztisztviselőként álló Budakeszi polgárokat, köztük olyat, aki Mezei Máriát személyesen is ismerte – zárta köszöntőjét az egyesület elnöke, majd átadta a szót Zsigmond Attilának, a bírálóbizottság elnökének, aki elsőként Farkas Ádámot kérte fel hozzászólásra.

Farkas Ádám:

Van-e már kitűzött helyszín a szoborállításra?

Józsa Lajos:

Ez aszfaltszobor, a járófelülettel szinte egy síkban kerülne telepítésre és a református templom mellé szántam, de felmerült a Fő téri parkban történő elhelyezése is.

'Sigmond Bertalan:

Leginkább az új Fő téren, a művelődési központ mellett tudnám elképzelni, de a pontos helyszínről nem döntött még a képviselőtestület, hiszen azt meg kell előznie a szobor bírálata és az anyagi feltételek előteremtése. Mivel a városközpont átépülőben van, a feltételek teljesülésének időpontjában kell az akkori állapotokhoz igazodva az elhelyezésről dönteni.

Farkas Ádám:

Nem lehet a szobor elhelyezését a város fejlődéséhez kötni, mert akkor sosem készül el; fel kell vállalni egy átmeneti állapotot, esetleg később lehetőség van áthelyezésre is.

Egy személy életműve igen összetett, róla köztéri szobor, portrékészítés feladatának nagy rétegezettsége van. Mi alapján formálta meg az alkotó így Mezei Máriát? Volt egy konkrét fotó, előadás, amely az alkotást ihlette?

Józsa Lajos:

Újságcikkekből, fotókból és izgalmas életéből táplálkozott az alkotás. Vidéki lányként nulláról indult, és sztár lett. A művésznő negyven éves korát választottam, amikor a színésznő a legjobb formájában van. A szobrot a 21. századnak, a fiataloknak készítettem, érezzék, hogy ő egy igazi sztár volt.

Farkas Ádám:

Bravúrosan megmintázott szobor, azonban az én megítélésem szerint kicsit elcsúszott, még egy éjszakai bár halljában is eltűnt az ábrázolás Mezei Máriához. Egy szex idolt ábrázol, mely Mezei Mária életéhez képest rossz irányú üzenetet közvetít. Mezei nem ez, hanem a magyar színházművészet jeles alakja. S a ruha inkább a meztelenséget mutatja, több, mint amit egy színésznő megmutat önmagából. Egy estélyi ruha illene hozzá, itt azonban egy éjszakai valami van rajta, ami a férfiakat izgalomba hozza. *Elegancia és emelkedettség hiányzik belőle*, dolgozni kell még rajta. Ez egyrészt az én szobrászi véleményem, másrészt a Magyar Művészeti Akadémián én színészekkel is együtt dolgozom, így a színművészet nevében is beszélek: a színész inkább elrejti önmagát.

Zsigmond Attila:

Az előzetesen megkapott fotók alapján nekem is az volt az érzésem, hogy a szobrász nagy tisztelője a szép nemnek. Ez nem lebecsülendő szempont. Én azonban személyesen ismertem Mezei Máriát, a Katona József színházban dolgoztunk együtt. Végtelenül szerény és kellemes ember volt. Amikor bejött, még e jegyzetdóhoz és a portáshoz is volt egy kedves, érdeklődő szava, nem szállt el vele a világ, nem felejtette el, hogy honnan jött. Nem voltam közeli ismeretségben vele, én grafikus voltam akkor.

Nekem is az volt a benyomásom, hogy bár a mintázás, az építés a legnagyobb elismerést érdemli, nagyon szépen megmunkált szobor, de kicsit „celebesre” sikerült, a mai szóhasználatnál élve. Az arc Mezei Mária, a kéztartás rendben van, jól eltalált.

Ha általánosságban Mezei Máriára gondolok, azt kell kiemelnem, hogy egy nagyszerű *drámai színésznő* volt, nemcsak szonénekesnő, ezért gondolom azt, hogy ez inkább egy gyönyörű, bravúrosan lepellel beterített akt, de nem Mezei Mária. Nem becsapva magamat, hogy az

idősebb Mezeit szeretném viszontlátni, csak azt, akiben benne van az az ember, akit az arca hitelesen tükröz.

Az, hogy a szobor a földön jár, a járófelülettel egy síkban, ez az egész világon divat, de fontos szempont az, hogy hova kerül. Ezt a szobrot a református templomhoz állítani merő tévedés lenne. Egy másik Mezei Mária szobor talán nem, de ez nem egy hitét gyakorló hölgyet ábrázol.

Fontos lenne tudni, hol lesz ez a szobor, hiszen a köztéri szobor a saját környezetével együtt bírálható el hitelesen.

(Takaró Mihály megérkezett, elnézést kér a késésért, forgalmi akadályok tartották fel.)

Kőrösiné dr. Merkl Hilda:

Én nemcsak Budakeszi díszpolgárként, hanem irodalomtörténészként és tanárként szólok hozzá a bírálathoz. Mezei Máriát személyesen ismertem, nekem ő „Mária néni”, két házzal lejjebb lakott tőlünk a másik oldalon. Bár negyven éves korában nem ismertem, azonban később ismerve őt, olvasva életművét, úgy érzem, ez a szobor nem ő. A „Bújdoso lány” vallomása megrázó: abban próbál távolságot tartani attól a korábbi önmagától, amibe belekényszerítették, fogalmazhatunk úgy is, hogy a színpadon, vásznon „ágyba kényszerítették”, csak ilyen szerepeket kapott, ami nem ő, nem érezte magáénak. Mély, bűnbánó és felfelé tekintő hittel élt. Ő nem ez volt, mint amit ez a szobor ábrázol, és ha üzeni szeretnénk az ifjúságnak, időseknek, a világnak, akkor az idősebb Mezei Mária üzenetéből lehet erőt meríteni. Ha komolyan gondoljuk Mezei Mária megörökítését, azt az üzenetet kell megtestesíteni.

Ezt a szobrot a parkban nem tudom elképzelni: a játszótér közelében, Erkel, Wass Albert, Nagy Gáspár mellszobrai sorában megbontaná az egységet, lelkületileg és formailag sem illik oda.

Azt a Mezei Máriát szeretnénk szoborként látni, aki egy identitást fogalmazott meg és vállalta önmagát, ő az, akit szeretünk, és egy ilyen, ezt az üzenetet közvetítő szobor akár a templom mellett is állhatna.

Gajdó Tamás:

A szobrász a színésznőt akarta megjeleníteni, és Mezei Mária pályájának jelentős részében nem állt ettől a szobortól távol, a fiatalkori alakításait hűen tükrözi, a színházban is sokszor volt negligésben. Bár tiltakozott a szerepek ellen, de ez volt a magyar színjátszás fő vonala, és ő sztár volt. Arra nehéz válaszolni, hogy a személyiségét mennyire tükrözi: az elgondolkodó arca mindenképpen. Azt a kettőséget kellene bemutatni, hogy szerepeinek fogságában ő többre vágyott, igazi emberábrázolásra, nem csupán a „franciás Mezeire”, aki rögtön ágyba bújik.

Dr. Darkó Jenő:

Egy művészi termék nem sorozatgyártással készült produktum. Egy művész álmodta meg ezt a szobrot, és hogy mi mit várunk el tőle, az egy másik kérdés. A művészi szabadságra tekintettel kell lenni! Azon már túl vagyunk, hogy azt kérjük számon egy műalkotástól, hogy mi lesz az utóélete.

Dalotti Tibor:

Én koreográfusként úgy ítélem meg, hogy a szobor önmagában zseniálisan jeleníti meg a mozdulatot. A Fő téri parkban két szobrot a mi egyesületünk állított. Amikor a szobrokat terveztük, vitatkoztunk a művészekkel a szobrokban megörökítendő életkoron, és végül azokban a műalkotásokban a művészek megtalálták azt az időtlen arcot, ami hűen kifejezi a megörökített személy sokszínűségét. Nem ismertem Mezei Máriát, személyes élményem sincs róla, azonban hívő reformátusként és olvasva a művésznő könyveit, másképpen gondolnám őt megjeleníteni. A szobor önmagában gyönyörű, az arca és a felső része rendkívül kifejező, a testábrázolás pedig vonzó a férfiaknak, mégis Budakeszin másként emlékezünk Mezei Máriára.

Dr. Darkó Jenő:

Az a tény, hogy ez a szobor megáll a talpán, az maga egy teljesítmény. Súlypontja helyes. Szubjektív elvárásunkról beszélni nem ildomos. Most erről az alkotásról beszélünk, ami pedig az elvárásainkban van, az nincs itt.

Farkas Ádám:

Minket arra kértek fel, hogy a szubjektív véleményünket elmondjuk, ebben nekem felelősségem van, hiszen egy köztéri alkotás a közízlésre is hatással van. Márpedig ez a szobor köztéren a jó ízlés határain túllép. A televízió a közízlést oly mértékben rombolja, hogy ennek ellenpontosításaként a köztéri szobrászatnak emelkedett szellemi teljesítménynek kell lennie.

Ez a szobor még készülőben van, és kicsit elment a naturalitás, a nőiség túlhajszolásának irányába. Sejtetéssel izgalmasabb lenne. Bizonyos formákat túlhangsúlyoz. A művészet nem élhet vissza a naturális szépséggel.

Takaró Mihály:

A köztéri szobornak igaznak is kell lenni, nemcsak szakmailag tökéletesnek. A köztéren álló alkotás a művészt kifejező igazságot is közvetíti, és elemelkedik a hétköznapiságtól.

Ez a szobor kifejezi Mezei Mária egy életszakaszát, de ez nem Mezei Mária: én irodalomtörténészként komoly irodalmi munkássága, cikkei, memoárja alapján azt látom, hogy volt egy komoly cezúra az életében. Pont ezt a Mezei Máriát haladta meg ő. Egy színház előterében, vagy színházi panteonban zseniális lenne ez a szobor, de köztéren nem megfelelő az üzenete, hamis premisszát juttatunk el a nézőhöz.

Kit akarunk ábrázolni, milyen lesz a befogadói élmény? A szobornak sok tökéletes része van: a statika, a mozdulat íve, de tény, hogy aki ismerte, azt fogja mondani, hogy ez nem ő. Aki nem ismerete, az pedig nem hiteles képet kap róla. Akik nem ismerték, a következő generáció a köztéri szoborból fogja leszűrni, hogy ki volt Mezei Mária.

Tagadhatatlan, hogy Mezei Mária ez is volt, ezt megírta, és azt is, hogy hogyan tért meg ebből. De ha csak ezt ábrázoljuk, 10-20 év múlva, amikor akik ismerték, már nem élnek, hamis képet hagyunk hátra egy emberről, és ez nem engedhető meg. Ez a szobor kizárólag testiséget ábrázol, viszont most az a kérdés: mi az igaz. Ha megtagadjuk a görög gondolkodást a szép, a jó és az igaz hármas egységéről, akkor megtagadjuk a művészet lényegét. Az arc tökéletes, szépség és fájdalom tükröződik rajta, önmagában a szép, jó, igaz hármas egysége érvényesül benne. Nagyon jó a mozdulat is, a szobor többi része azonban nem azt hordozza, ami az ő lényege volt. Úgy is fogalmazhatunk, hogy ez az ábrázolás Mezei Mária létének része, de semmiképpen sem a lényege.

Zsigmond Attila:

nem az a szándékunk, hogy számon kérjünk bármit egy kitűnő alkotótól, hanem véleményt kértek tőlünk a helyhez illő megjelenítés tekintetében.

Nem arról van szó, hogy e szobor helyett egy „Tanti nénit” akarok látni, hanem ennek a testiségnek a finomított, „szoft” változatát szeretném. A nőiségét ugyanakkor nem kell kiiktatni, hiszen ő valódi nő volt, utolsó veszprémi megjelenése, a bokáig érő fehér ruha is azt sejtette, hogy ő még mindig nő.

Takaró Mihály:

Ha valaki örökre nő maradt, az Mezei Mária volt, tehát nem az az elvárás, hogy a szobor szentet ábrázoljon nyaktól bokáig – az sem ő lenne. De ez a szobor túl sokat mutat, és ez Mezei Máriából csak egy rész, és nem a lényeg. Aláírás nélkül ez egy bomba nő. De aki ismerte Mezei

Máriát, nem azt mondaná, hogy jé, ez Mezei Mária. Valami sugározzon belőle a másik Mezei Máriából is.

(Józsa Lajos megmutatta az első vázlatot, a drapériás makettet, mely több drapériával ábrázolta.)

Zsigmond Attila:

Az arc, a száj, a szem az összetett lelket hitelesen ábrázolja. A mozdulat, a kéztartás is kifejezi Mezei Máriát.

Takaró Mihály: Ez a szobor az orrától a kislábujjáig tiszta erotika, különösen az alsó rész. Mezei Mária kettőssége viszont hiányzik belőle: intellektus és erotika.

Zsigmond Attila: Ez nem prűdség, mi is szeretjük a szépet...

Takaró Mihály: ...de nem bronzba öntve!

Zsigmond Attila: javasoljuk, hogy gondolja újra a felvetett szempontok alapján.

Józsa Lajos:

a negyven éves művésznő újszerű ábrázolására törekedtem, nem a tegnapnak, hanem a 21. századnak, a jövőnek csináltam, az a célom, hogy megállítsa a mellette elhaladókat. Tíz éve foglalkozom vele, és célom, hogy a fiatalok is megismerjék Mezei Máriát.

Takaró Mihály: ez a szobor valóban megállítja a járókelőket, de vannak fokozatok; és akik nem olvassák a műveit, ebben a szoborban nem azt fogják látni, aki az ő lényege.

Józsa Lajos: nem biztos, hogy az utókor Mezei Máriát akarja látni, hanem egy szép nőt.

Takaró Mihály: akkor adjuk azt a címet neki, hogy egy szép nő, de ne írjuk alá, hogy Mezei Mária.

Zsigmond Attila:

Ahogy a hölgyek felöltöznek, az az egyéniségüket is kifejezi. Itt a vékony redőzött selyem túlságosan követi a testformát, indokolt visszavenni belőle. Javasoljuk, hogy az alkotó vagy a megrendelő gondolja tovább a dolgot, ez már nem a mi hatáskörünk. Úgy gondolom, hogy az elhangzottakból kicsúcsosodott a lényeg.

'Sigmond Bertalan: amikor Polgármester Asszony, az alpolgármesterek és mások társaságában először megtekintettük a szobrot, Józsa Lajos művész úr azt mondta, hogy most, amíg még agyagban van a szobor, lehet rajta változtatni. Mi erre nem tartottuk magunkat hivatottnak, és ezért kértük fel Önöket a bírálatra, ezúton is köszönjük, hogy ide fáradtak, és elmondták véleményüket.

(A jelenléti ív aláírása.)